

'Elegant en melancholisch.'

– Jenna Blum, auteur van

Het familieportret

MIJN VERLOREN VROUW

*Gescheiden door de oorlog, verbonden
door herinneringen*

XANDER

ROMAN

ALYSON RICHMAN

Alyson Richman

Mijn verloren vrouw

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *The Lost Wife*
Oorspronkelijke uitgever: Berkley Books
Vertaling: Nellie Keukelaar-van Rijsbergen
Omslagontwerp: Andrew Smith, www.asmithcompany.co.uk
Omslagbeeld: Getty Images/Arcangel Images
Auteursfoto: Stephen Gordon
Zetwerk: ZetSpiegel, Best

Copyright © 2011 Alyson Richman
Copyright © 2014 voor de Nederlandse taal:
Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Eerste druk 2014

ISBN 978 94 0160 248 8 | NUR 302

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ik ben mijns Liefsten, en mijn Liefste is mijn

Hooglied 6:3

I

New York 2000

Hij kleepte zich bewust voor de gelegenheid: zijn pak was geperst en zijn schoenen glommen. Tijdens het scheren keerde hij elke wang behoedzaam naar de spiegel toe om te controleren of hij niet ergens een haartje had overgeslagen. Eerder die middag had hij zelfs naar citroen ruikende haarcrème gekocht om zijn paar resterende krullen glad te strijken.

Hij had maar één kleinzoon, had sowieso maar één kleinkind, en keek al maanden uit naar deze trouwerij. Hij had de bruid slechts een paar keer ontmoet, maar had haar direct gemogen. Ze was slim en charmant, goedlachs, en had een zekere ouderwetse elegantie. Hij had pas door hoe zeldzaam die eigenschap was nu hij naar haar keek. Zijn kleinzoon hield haar hand vast.

Zelfs nu hij het restaurant binnen liep voor het oefendiner, had hij bij het zien van de jonge vrouw het gevoel dat hij werd teruggeworpen in een andere tijd. Hij zag enkele andere gasten onbewust hun keel aanraken doordat de hals van de jonge vrouw, die uit haar fluwelen jurk stak, zo mooi en lang was dat ze uit een schilderij van Klimt leek te zijn gestapt. Haar haar was opgestoken in een losse wrong en twee kleine, met

juwelen bezette vlinders met glinsterende voelsprietten die vlak boven haar linkeroor zaten wekten de indruk dat ze zojuist op haar rode haar waren geland.

Zijn kleinzoon had van hem de donkere, weerbarstige krullen geërfd. In tegenstelling tot zijn toekomstige bruid bewoog hij zenuwachtig, terwijl zij door het vertrek leek te glijden. Hij zag eruit alsof hij zich prettiger zou voelen met een boek in zijn handen dan met een champagneglas. Er hing een zekere ongedwongenheid tussen hen, een evenwicht waardoor ze voor elkaar geschapen leken. Het waren beiden slimme, hoogopgeleide Amerikanen van de tweede generatie. In hun stem klonk geen zweempje door van het accent dat het Engels van hun grootouders had doorspekt. Die zondagochtend zou er in *The New York Times* de volgende huwelijksaankondiging staan:

Eleanor Tanz is gisteravond in de Rainbow Room in Manhattan getrouwd met Jason Baum. Rabbijn Stephen Schwartz voltrok het huwelijk. De bruid, zesentwintig, is afgestudeerd aan het Amherst College en werkt bij de afdeling decoratieve kunsten van veilinghuis Christie's. De vader van de bruid, dokter Jeremy Tanz, is oncoloog bij het Memorial Sloan Kettering Cancer Center in Manhattan. Haar moeder, Elisa Tanz, heeft een restauratieatelier vlak bij Central Park. De bruidegom, achtentwintig, heeft rechten gestudeerd aan de Brown University en de Yale Law School. Hij werkt als partner bij Cahill Gordon & Reindell. Zijn vader, Benjamin Baum, was tot voor kort advocaat bij Cravath, Swaine & Moore in New York. De moeder van de bruidegom, Rebekkah Baum, is een gepensioneerde onderwijzeres. Het stel heeft elkaar via gemeenschappelijke vrienden leren kennen.

Aan de hoofdtafel werd de alleenstaande grootouder van de ene familie voorgesteld aan de alleenstaande grootouder van de andere familie. Opnieuw had de grootvader van de bruidegom het idee dat hij werd meegezogen door het beeld van de vrouw voor hem. Ze was tientallen jaren ouder dan haar kleindochter en kwam hem bekend voor. Hij voelde het direct, vanaf het moment dat hij voor het eerst haar ogen zag.

‘Ik ken u ergens van,’ wist hij uiteindelijk uit te brengen, hoewel hij het gevoel had dat hij tegen een geest sprak en niet tegen een vrouw met wie hij zojuist had kennism gemaakt. Zijn lichaam reageerde instinctief, wat hij niet helemaal snapte. Hij had er spijt van dat hij een tweede glas wijn had genomen. Zijn maag verkrampde. Hij kreeg bijna geen lucht.

‘U vergist zich,’ zei ze beleefd. Ze wilde niet ongemanierd lijken, maar ook zij had maanden naar de bruiloft van haar kleindochter uitgekeken en ze wilde niet dat haar aandacht van de festiviteiten van de avond zou worden afgeleid. Toen ze de jonge vrouw door de menigte zag gaan, en de vele wangen zag die naar haar toe werden gedraaid om te worden gekust, moest ze zichzelf knijpen om te kunnen geloven dat ze dit nog meemaakte.

De oude man naast haar wist echter van geen ophouden.

‘Ik weet zeker dat ik u ergens van ken,’ herhaalde hij.

Ze draaide zich naar hem toe, waardoor hij haar gezicht nog beter zag. De veerachtige huid. Het zilvergrijze haar. De ijsblauwe ogen.

Het kwam echter door iets donkerblauws wat door de doorzichtige stof van haar mouw heen scheen dat er een schok door zijn oude aderen ging.

‘Uw mouw...’ Zijn vinger trilde toen hij zijn hand uitstak naar de zijde.

Haar gezicht vertrok toen hij haar pols aanraakte. Ze voelde zich duidelijk erg ongemakkelijk.

‘Uw mouw. Mag ik?’ Hij wist dat hij brutaal was.

Ze keek hem recht aan.

‘Mag ik uw arm zien?’ vroeg hij. ‘Alstublieft.’ Ditmaal klonk zijn stem bijna radeloos.

Ze keek hem nu strak aan. Als in trance schoof ze haar mouw omhoog. Op haar onderarm, naast een kleine bruine moedervlek, waren zes cijfers getatoeëerd.

‘Weet je nu wie ik ben?’ vroeg hij bevend.

Ze keek hem aan alsof ze een geest tot leven zag komen.

‘Lenka, ik ben het,’ zei hij. ‘Josef, je man.’

2

New York 2000

Ze had het schilderij de avond ervoor uit de kartonnen koker laten glijden en had het gladgestreken alsof het een oude landkaart was. Bijna zestig jaar had ze het overal mee naartoe genomen. Aanvankelijk verborgen in een oude koffer, daarna opgerold in een metalen buis en begraven onder vloerplanken, en ten slotte weggestopt achter wat dozen in een volle kast.

Het schilderij bestond uit dunne zwarte en rode penseelstreken. Elke lijn straalde kinetische energie uit. De kunstenaar had het tafereel zo snel mogelijk willen vastleggen.

Ze had het schilderij altijd te heilig gevonden om het te tonen, alsof alleen al de blootstelling aan licht en lucht of – misschien nog wel erger – de blikken van bezoekers te veel zouden zijn voor de kwetsbare huid. En dus zat het in een luchtdichte koker, opgesloten, net als Lenka's gedachten. Weken daarvoor had ze, toen ze in bed lag, besloten dat het schilderij haar huwelijks-geschenk aan haar kleindochter en de bruidegom zou zijn.

LENKA

Als de Moldau dichtvriest, krijgt die de kleur van een oesterschelp. Als kind heb ik mannen zwanen zien redden die vast-

zaten in de bevroren loop van de rivier. Ze werden met ijsprie-
men uitgehakt om hun poten met zwemvliezen te bevrijden.

Ik ben geboren als Lenka Josefina Maizel, oudste dochter van
een glashandelaar in Praag. We woonden aan de Smetanovo
nábřeží, in een ruim appartement met een raampartij die
uitzicht bood op de brug en de rivier. Er waren met rood
fluweel beklede muren en vergulde spiegels, een salon vol
meubilair met houtsnijwerk, en een mooie moeder die het
hele jaar door naar lelietjes-van-dalen rook. Mijn jeugd is nog
steeds net een droom voor me. Flensjes met abrikozenjam,
koppen warme chocolademelk en schaatsen op de Moldau.
Mijn haar weggestopt onder een muts van vossenbont als het
sneeuwde.

We zagen onze weerspiegeling overal: in de spiegels, de ra-
men, de rivier beneden, en in de doorschijnende rondingen
van vaders glaswerk. Moeder had een speciale kast met gla-
zen voor elke gelegenheid. Er waren champagneglazen waarin
verfijnde bloemen waren gegraveerd, speciale wijnbokalen met
vergulde rand en een matglazen steel. Er waren zelfs robijn-
rode waterglazen die roze licht weerkaatsten als ze naar de zon
werden geheven.

Mijn vader was een man die van schoonheid en mooie din-
gen hield, en hij was ervan overtuigd dat zijn beroep beide
voortbracht door een combinatie van volmaakte verhoudin-
gen. Er was meer voor nodig dan alleen zand en kwarts om
glas te maken. Ook vuur en adem. ‘Een glasblazer is zowel een
minnaar als iemand die leven schenkt,’ zei hij eens in een
kamer vol dinergasten. Hij pakte een van de waterglazen van
onze eettafel. ‘Als jullie een volgende keer uit een van jullie
bokalen drinken, denk dan aan de lippen die de subtiele, sier-
lijke vorm hebben geschapen waar je nu van nipt en bedenk

hoeveel foute glazen er kapot zijn geslagen en zijn hergebruikt om een volmaakte set van twaalf te creëren.’

Alle gasten keken gefascineerd toe toen hij de bokaal naar het licht draaide. Het was echter helemaal niet zijn bedoeling om die avond een verkoper te zijn of een show op te voeren. Hij vond het gewoon geweldig dat een kunstenaar een voorwerp kon creëren dat tegelijk sterk en kwetsbaar was, doorzichtig en toch in staat kleur te reflecteren. Hij zag schoonheid in het vlakste glasoppervlak en in geribbelde glazen met een licht golfpatroon.

Voor zijn werk reisde hij door heel Europa, maar hij liep altijd onze voordeur binnen precies zoals hij was vertrokken. Zijn overhemd wit en strak, zijn hals ruikend naar cederhout en kruidnagel.

‘*Miláčku,*’ zei hij dan in het Tsjechisch, als hij mijn moeders middel met zijn twee dikke handen omklemde. ‘Lieveling.’

‘*Lasko moje,*’ antwoordde ze dan als hun lippen elkaar raakten. ‘Mijn schat.’

Zelfs na tien jaar huwelijk werd mijn vader nog door haar betoverd. Vaak kwam hij thuis met cadeaus die hij louter had gekocht omdat die hem aan haar deden denken. Dan stond er een cloisonné miniatuurvogel met kunstig geëmailleerde veren bij haar wijnglas, of er lag een klein medaillon met pareltjes in een fluwelen doosje op haar kussen. Het mooist vond ik de houten radio met een schitterend patroon van zonnestralen die vanuit het midden uitliepen, waarmee hij moeder verraste na een reis naar Wenen.

Als ik mijn ogen sluit, dan zie ik de hand van mijn vader weer op de afstemknop van die radio. De zwarte haartjes op zijn vingers die de radio-ontvanger bijstelden om een van de weinige zenders te vinden die jazzmuziek draaiden, een exo-

tisch en opzwevend geluid dat in 1924 voor het eerst op onze radiogolven te horen was.

Ik zie hem zijn gezicht draaien en naar ons glimlachen, zijn arm uitgestoken naar mijn moeder en mij. Ik voel de warmte van zijn wang als hij me optilt en mijn benen om zijn middel slaat, terwijl hij met zijn andere hand mijn moeder laat ronddraaien.

Ik ruik de geur van kruidenwijn die op een koude januariavond uit onze sierlijke bekers opstijgt. Buiten zijn de hoge ramen van ons appartement met rijp bedekt, binnen is het warm als geroosterd brood. Lange vingers van oranje kaarslicht flakkeren over de gezichten van de mannen en vrouwen die zich in de salon verdringen om een strijkkwartet te horen dat vader heeft uitgenodigd om die avond bij ons thuis te spelen. Ik zie mijn moeder in het midden, haar lange witte armen pakken een kleine canapé. Een nieuwe armband om haar pols. Een kus van vader. En ik kijk stiekem vanuit mijn slaapkamer, een gluurder die hun glamour en ongedwongenheid gadeslaat.

Er zijn ook rustige avonden. Wij drieën rondom een kleine kaarttafel. Chopin op de platenspeler. Moeder die haar kaarten op zo'n manier waaiervorming uitspreidt dat alleen ik ze kan zien. Een glimlach om haar lippen. Vader die zogenaamd zijn wenkbrauwen fronst als hij mijn moeder laat winnen.

's Avonds word ik ingestopt door een moeder die me vertelt dat ik mijn ogen moet dichtdoen. 'Denk aan de kleur van water,' fluistert ze in mijn oor. Op een andere avond suggereert ze de kleur van ijs. En op weer een andere avond de kleur van sneeuw. Ik val in slaap, denkend aan die kleuren die veranderen en draaien in het licht. Ik leer mezelf om verschillende tinten blauw te visualiseren, fraaie lavendelaren, of het lichtste

wit. Door dat te doen, zijn mijn dromen geworteld in het mysterie van verandering.

LENKA

Lucie kwam op een ochtend met een brief in haar hand. Ze stak vader de envelop toe en hij las de tekst hardop voor aan mijn moeder: ‘De jonge vrouw heeft geen ervaring als kindermisje,’ had zijn collega geschreven, ‘maar ze is een natuurta-
lent met kinderen en is zeer betrouwbaar.’

Mijn eerste herinnering aan Lucie is dat ze veel jonger leek dan achttien. Ze was bijna kinderlijk. Haar lichaam leek te verdrinken in haar lange jas en jurk. Toen ze echter neerknielde om me te begroeten, werd ik onmiddellijk geraakt door de warmte die door haar uitgestoken hand stroomde. Elke ochtend bracht ze de vage geur van kaneel en nootmuskaat met zich mee, alsof ze die ochtend vers gebakken was en warm en geurig werd afgeleverd: een verrukkelijk pakketje dat men onmogelijk kon weigeren.

Lucie was geen schoonheid. Ze was als de richtlineaal van een architect: alleen maar lijnen en hoeken. Haar harde jukbeenderen zagen eruit alsof ze met een beitel waren uitgehouwen. Haar ogen waren groot en zwart, haar lippen klein en dun. Maar net als een nimf uit een donker woud die gestolen is uit de pagina’s van een ouderwets sprookjesboek, had Lucie haar eigen magie. Ze had nog maar een paar dagen bij ons gezin gewerkt of we waren al allemaal dol op haar. Als ze een verhaal vertelde, bewogen haar vingers door de lucht, als een harpist die aan denkbeeldige snaren trekt. Als er huishoudelijke karweitjes gedaan moesten worden, neuriede ze liedjes die ze haar eigen moeder had horen zingen.

Lucie werd door mijn ouders niet als personeel behandeld,

maar als lid van ons gezin. Ze at alle maaltijden met ons mee aan de grote eetkamertafel, die altijd afgeladen was met eten. Hoewel we niet koosjer aten, dronken we nooit melk bij een gerecht dat vlees bevatte. De eerste week dat ze bij ons werkte, maakte Lucie de vergissing me een glas melk te geven bij mijn rundergoulash. Moeder moet haar daarna verteld hebben dat we die twee etenswaren niet tegelijk nuttigden, want ik kan me niet herinneren dat ze die fout daarna ooit nog heeft gemaakt.

Mijn wereld werd minder beschermd en stukken leuker door de komst van Lucie. Ze leerde me van alles, zoals hoe je een boomkikker moest vangen of hoe je vanaf een brug over de Moldau kon vissen. Ze kon heel goed verhalen vertellen en bedacht allerlei personages die gebaseerd waren op mensen die we overdag waren tegengekomen. De man bij wie we ijs kochten bij de astronomische klok op het Oude Stadsplein kon die avond als ik naar bed ging in een tovenaars veranderen. Een vrouw bij wie we op de markt appels kochten, kon later opduiken als een oude prinses die nooit over een gebroken hart heen was gekomen.

Ik heb me vaak afgevraagd of het Lucie was of mijn moeder die als eerste doorhad dat ik goed kon tekenen. In mijn herinnering heb ik van moeder mijn eerste kleurpotloden gekregen en heeft Lucie later mijn eerste verfdoo's voor me gekocht.

Ik weet dat Lucie me als eerste meenam naar het park met mijn schetsblok en een blikje potloden. Dan spreidde ze vlak bij de kleine vijver, waarin jongens papieren bootjes lieten varen, een deken en ging op haar rug naar de wolken liggen kijken, terwijl ik de ene na de andere pagina vol tekende.

Ik begon met kleine dieren. Konijnen. Eekhoorns. Een vogel met een rode borst. Maar al gauw probeerde ik Lucie te tekenen en daarna een man die de krant zat te lezen. Later werkte ik

aan ambitieuzere projecten, zoals een moeder die een kinderwagen voortduwde. Geen van die eerste schetsen was goed. Maar net als ieder jong kind dat leert tekenen, leerde ik het door het telkens opnieuw te doen. Uiteindelijk ontwikkelde ik een goede oog-handcoördinatie.

Nadat ik uren buiten had zitten tekenen, rolde Lucie mijn schetsen op en nam ze mee terug naar huis, naar ons appartement. Moeder vroeg dan wat we die dag hadden gedaan en Lucie pakte de tekeningen die ze het mooist vond en bevestigde die aan de keukenmuur. Mijn moeder bekeek mijn werk aandachtig en nam me daarna in haar armen. Ik zal bijna zes zijn geweest toen ik haar voor het eerst hoorde zeggen: ‘Lenka, ik was op jouw leeftijd net zo. Ik had altijd een potlood en een stuk papier in mijn handen.’ Dat was de eerste keer dat ik moeder een vergelijking tussen ons hoorde maken, en ik kan je verzekeren, als kind met donker haar en lichte ogen dat meer op haar vader leek dan op haar elegante moeder, werd ik diep in het hart geraakt door de opwinding dat we iets gemeenschappelijks hadden.

Die eerste winter dat Lucie bij ons was, wilde mijn moeder haar iets geven om haar dankbaarheid te tonen. Ik herinner me dat ze het er met vader over had. ‘Doe wat jou het beste lijkt, miláčku,’ zei hij verstrooid terwijl hij de krant las. Hij gaf haar altijd de vrije hand als het om cadeaus ging, maar ze voelde zich toch altijd gedwongen om toestemming te vragen voordat ze iets deed. Uiteindelijk liet ze een prachtige cape voor Lucie maken van blauwe wol afgezet met een fluwelen rand. Ik zie Lucies gezicht nog voor me toen ze het pakje openmaakte. Ze durfde het eerst niet aan te nemen, was in verlegenheid gebracht door de weelde.

‘Lenka krijgt er ook een,’ zei moeder vriendelijk. ‘Wat zullen jullie een fraai stel zijn als jullie op de Moldau schaatsen.’

Die avond zag moeder me terwijl ik bij mijn raam naar Lucie stond te kijken, die in de richting van de tram liep.

‘Ik zal morgen een cape voor je moeten bestellen,’ zei ze, waarbij ze mijn schouder aanraakte.

We glimlachten allebei en keken naar Lucie. Haar lichaam leek centimeters langer terwijl ze elegant de avond in stapte.

Hoewel ons huis altijd gevuld was met het geluid van klinkende glazen en de kleuren van mijn tekeningen, hing er ook een stille maar tastbare droefheid binnen onze muren. Als Lucie ’s avonds wegging en de kokkin haar tas pakte, leek ons ruime appartement te groot voor ons drieën. De extra kamer naast die van mij kwam vol te staan met pakketten, manden en stapels oude boeken. Zelfs mijn oude ledikantje en kinderwagen werden stilletjes in een hoek geduwd, met daaroverheen een lang wit laken, als twee oude geesten, vergeten en misplaatst.

Er waren dagen, hele periodes, waarvan ik me herinner dat ik alleen Lucie zag. Mijn moeder gebruikte bijna al haar maaltijden in haar slaapkamer en als ze wel verscheen, zag ze er opgeblazen uit. Aan haar gezicht was duidelijk te zien dat ze had gehuild. Als mijn vader thuiskwam, vroeg hij zacht aan het dienstmeisje hoe het met haar ging. Hij wierp een blik op het dienblad dat voor haar kamer stond, met daarop het bord met onaangeraakt eten – de kop-en-schotel met koud geworden thee – en leek ontzettend graag het licht terug te willen brengen in zijn donker geworden huis.

Ik herinner me dat ik van Lucie geen vragen mocht stellen tijdens deze periodes. Ze kwam dan ’s ochtends vroeger dan

anders en probeerde me af te leiden met dingen die ze van thuis had meegebracht. Op sommige dagen haalde ze uit haar mand een foto van zichzelf toen ze zes was, staand bij een pony. Andere keren had ze een streng glazen kralen bij zich die ze in mijn haar vlocht alsof het een guirlande van gedraaide klimop was. Dan knoopte ze een sjerp van blauwe zijde om mijn jurk en deden we alsof ik een prinses was die over een koninkrijk heerste waar iedereen moest fluisteren. Het enige geluid dat we onszelf toestonden om te maken, was het ritselen van onze rokken als we door de kamer draaiden.

's Avonds kwam de huisarts langs, die zacht de deur naar moeders kamer dichtdeed, zijn hand op vaders schouder legde en op gedempte toon tegen hem sprak. Ik keek naar hen, zonder te bevatten waar mijn moeder aan zou kunnen lijden dat haar verhinderde overdag te verschijnen.

Toen ik ouder werd, werd me duidelijk dat deze schimmen uit mijn kindertijd te maken hadden met het feit dat mijn moeder niet zwanger raakte. We vermeden gesprekken over gezinnen met veel kinderen en ik leerde om niet om een broertje of zusje te vragen, want de paar keer dat ik dat had gedaan, was mijn moeder alleen maar gaan huilen.

Na mijn zevende verjaardag veranderde er iets in ons huishouden. Mijn moeder leek weken last te hebben van haar maag en toen had ze opeens weer kleur op haar wangen. In de daaropvolgende weken hield ze op met het dragen van nauwsluitende rokken en jasjes, die toen in de mode waren, en koos ze voor ruimvallende kleding. Ze werd rustig en haar bewegingen werden trager en voorzichtiger. Pas toen haar buik wat boller werd, vertelden papa en zij me dat er een baby zou komen.

Je zou denken dat moeder en vader er, na al die jaren, een

feestje van zouden maken toen ze me vertelden dat ik een broertje of zusje zou krijgen. Maar ze spraken met grote omzichtigheid over het onderwerp, bang als ze waren dat openlijke opwinding of blijdschap nadelige gevolgen kon hebben voor de zwangerschap.

Dit was, uiteraard, een Joodse gewoonte, de angst een vloek over je geluk te brengen. Lucie vond dit aanvankelijk verwarrend. Telkens als ze over de zwangerschap begon, gaf mijn moeder geen rechtstreeks antwoord.

‘Wat ziet u er mooi en gezond uit,’ zei ze dan tegen moeder.

Waarop moeder slechts glimlachte en knikte.

‘Ze zeggen dat als je erge trek in kaas hebt, het een meisje wordt,’ zei Lucie. ‘En als je trek hebt in vlees wordt het een jongen.’

Opnieuw alleen een glimlach en een knikje van moeder.

Lucie bood zelfs aan te helpen de babykamer op orde te maken, waarop mijn moeder eindelijk moest uitleggen waarom ze aarzelde om ook maar iets te doen voordat de baby er was.

‘We waarderen al je goede wensen en je aanbod om ons te helpen,’ legde mijn moeder vriendelijk uit. ‘Maar we willen nu nog niet de aandacht vestigen op de geboorte van de baby.’

Op Lucies gezicht verscheen een begrijpende uitdrukking.

‘Op het platteland zijn er mensen die ook zo denken,’ zei ze, alsof moeders gedrag opeens logisch was.

Toch probeerde Lucie haar blijdschap over het goede nieuws van mijn ouders tot uitdrukking te brengen zonder het direct te benoemen. Toen de seringen dat voorjaar in bloei stonden, bracht ze armen vol geurende takken mee, de uiteinden in natte repen katoen gewikkeld, en zette die overal in het appartement in vazen. Ik herinner me dat ik toekeek terwijl

moeder, met haar steeds dikkere buik, glimlachend van de ene naar de andere kamer liep, alsof de seringengeur haar bedwelmd had.

Soms had Lucie een mand met door haar moeder gebakken donker brood bij zich, die ze op het aanrecht liet staan met daarnaast een pot eigengemaakte honing.

Pas toen de baby was geboren, kwam ze met haar mooiste geschenk.

Mijn zusje Marta werd bij zonsondergang geboren. De dokter kwam de woonkamer binnen, waar vader en ik op de bank zaten en Lucie op een van de roodfluwelen fauteuils.

‘U hebt er een prachtige dochter bij,’ zei hij tegen mijn vader.

Vader sloeg zijn handen ineen en haastte zich naar de slaapkamer. Lucie nam zijn plek in op de bank en pakte mijn hand.

‘Dus je hebt nu een zusje,’ zei ze kalm. ‘Wat een geschenk.’

We wachtten tot papa kwam zeggen dat ik naar binnen mocht.

Hij kwam een paar minuten later terug en zei dat we allebei naar binnen mochten om het tweetal te zien.

‘Kom, Lenka, dan gaan we bij je zusje kijken.’

Lucie gaf me een duwtje, een overbodig gebaar, want ik had wel van de bank af kunnen springen. Ik wilde mijn moeders slaapkamer in rennen en haar en de nieuwe baby een kusje geven.

‘Lenka.’ Mijn moeder keek op van het bundeltje in haar armen en glimlachte naar me toen ik in de deuropening stond. ‘Kom.’ Ze klopte met haar vrije hand op het bed, met de strak ingebakerde baby in haar andere arm.

Ik was onder de indruk van het tafereel, maar ik herinner me vooral een lichte steek van jaloezie toen ik me naar voren boog en de rode haartjes op het hoofd van mijn zusje zag.

‘Van harte gefeliciteerd!’ zei Lucie toen ze binnenkwam, en ze kuste moeder op beide wangen.

Een paar minuten later kwam ze terug met een stapel geborduurd babylinnen. De randen waren afgezet met een schulp-rand van roze lussen.

‘Ik had ze in de kast verstopt,’ zei Lucie. ‘Ik heb één setje met roze geborduurd en één setje met blauw. Voor de zekerheid.’

Mijn moeder lachte. ‘Jij denkt ook overal aan, Lucie,’ zei ze toen Lucie het babylinnen op het nachtkastje legde.

‘Ik laat u en Lenka even alleen met de baby.’ Ze glimlachte en gaf een aai over mijn bol.

Ik keek naar mijn nieuwe zusje. Ze was mijn moeder in miniatuuruitvoering. Het ronde kinnetje, de melkachtig groene ogen en hetzelfde haar.

Ik reageerde echter anders dan ik had verwacht. Er kwamen tranen in mijn ogen. Het leek alsof mijn keel werd dichtgeknepen. Zelfs mijn hart voelde alsof iemand zijn hand in mijn borstkas had gestoken en het uit alle macht vastgreep. Ik kon alleen maar denken dat ik was vervangen – vergeten – en dat alle aandacht van mijn ouders nu gericht zou zijn op dit wezentje met het engelengezicht en de piepkleine reikende handjes.

Uiteraard was dat niet zo, maar toch hield de angst me in zijn greep. Waarschijnlijk is dat de reden dat ik me de eerste maanden van Marta’s leven zo aan Lucie vastklampte.

Langzaam begon ik in te zien dat de komst van Marta niet betekende dat ik vervangen zou worden. Algauw hield ik haar in mijn armen. Ik las haar mijn lievelingsboeken voor en zong de liedjes die mij vroeger in slaap hadden gesust.

Ik ontdekte ook dat mijn nieuwe zusje het ideale model was

voor mijn ambitieuze pogingen tot portretkunst. Marta's eerste mijlpalen vormden mijn inspiratie. Ik begon met haar slapend in de kinderwagen en daarna kruipend over het strand in de zomer. Ik tekende haar graag met pastelkrijt. De zachte overgang van de verschillende pigmenten maakte het gemakkelijk om haar bolle wangen te suggereren en de lengte van haar groeiende ledematen.

Ik schilderde haar ook graag. Marta's huid was het ondoorzichtige wit van dikke room en haar haar was het dieprood van paprika. Die kenmerken, die al bij de geboorte zichtbaar waren, werden nog geprononceerder toen het babyvet wegsmolt. Marta had hetzelfde hoge voorhoofd als moeder, en had ook haar kleine rechte neus en opkrullende mond. Terwijl ik Marta voor mijn ogen zag opgroeien, was het bijna alsof ik kon zien hoe mijn moeder ooit van een baby in een meisje was veranderd.

Marta werd met de dag zelfstandiger. Lucie hoefde niet meer op een knie te gaan zitten om haar met haar schoenen te helpen en hoefde haar niet meer telkens om te kleden omdat haar jurk vies was geworden. Haar mollige lichaam werd lang en ook haar verlangen om voor haar eigen mening uit te komen groeide.

Naarmate Marta ouder werd, veranderde onze relatie. Ze was niet meer een pop die ik kon aankleden en over wie ik de baas kon spelen. We wedijverden niet alleen om de aandacht van onze ouders maar ook om die van Lucie. En hoewel we ruim zeven jaar scheelden, maakten we toch ruzie en Marta had vaak driftbuien als ze haar zin niet kreeg.

Toen Marta acht was, hadden we maar één ding gemeen en dat was dan ook ons favoriete gespreksonderwerp: Lucies liefdesleven. Na school konden we ons uren bezighouden met

erachter komen of Lucie een vriend had. Dan vroeg ik nieuwsgierig van wie ze het smalle gouden kettinkje had gekregen dat opeens om haar hals hing of de nieuwe zijden sjaal die ze onder de kraag van haar cape stak. En dan vroeg Marta of hij knap en rijk was, waarna ze in tranen uitbarstte en Lucie smeekte om te beloven, wat er ook gebeurde, nooit bij ons weg te gaan.